

Baleen galbiderako lehen kolpea

NAGORE
IRAZUSTABARRENA
URANGA

Lekeitio eta Ondarroa, 1623ko martxoaren 11. Bi herrietako arrantzaleko fradiek hitzarmena sinatu zuten biek batera harrapatutako balea elkarren artean banatzeko. Euskal kostaldeko herrien arteko tirabirak oso ohikoak ziren, baina tarteka, geroz eta maizago, herriek bat egiten zuten, baleak errazago harrapatzeko eta etekinak, zatituta bazen ere, lortzeko. Izan ere, duela 400 urte gauzak aldatzen ari ziren: euskal arrantzaleak, mendetan balea-arrantzan nagusi eta aitzindari izan ondoren, nagusitasun hura galtzen ari ziren, ingeles eta herbeheretar arrantzaleen mesedetan bereziki. Arerioa ez zegoen aldameneko herrian, atzerrian baizik.

Hurrengo mendearen hasieran, 1713ko Utrechtoko Itunean, Ternuan aritzeko eskubide guztiak galdu zituzten euskaldunek. Artean, ehizatutako balea kopuruak etengabe gora egin arren, balea populazioak eta zehazki *eubalaena glacialis* edo euskal balearena, ez zeuden arriskuan. XIX. mendean industrializazioak bultzatuko zituen galbidera. Batetik, bapore ontziak eta, bereziki, harpoi mekanikoak asko erraztu zuten baleak ehizatzea. Baina, nagusiki, industria jaioberrien eskaerak eragin zuen triskantzarik handiena, makina askok balea-olioa behar baitzuten funtzionatzeko. Industrializazioaren motore nagusietakoa izan zen trenak hil zituen balea gehien; balea-olioari tren-olioa ere esaten zion zenbaitek.

CHARLES D'ORRIGNY

Ordurako euskal arrantzaleak jardueratik kanpo zeudenez, baleen suntsipenean erantzukizun zuzenik ez zutela izan pentsa daiteke.

Antzinaroan hasi ziren gizakiak baleak ustiatzen, hondartutako baleak aprobeztatzen eta kostaldera hurbiltzen zirenak ehizatzen. Euskaldunak ere hala hasi ziren, baina XIV. eta XV. mendeetan geroz eta urrutiago joan behar izan zuten haien bila. Zaila da garai hartako balea populazioak eta harrapatutako balea kopurua kalkulatzeko. Arrantzaren eraginez, geroz eta balea gutxiago hur-

biltzen zen Bizkaiko Golkora ala euskal baleazaleek geroz eta gehiago harrapatu nahi zituzten? Ordura arte baleak barne kontsumorako harrapatu ohi zituzten, baina euskaldunak balea-produktuen merkataritza haratago eraman zuten. Etekin handiak lortuz, balea-industria jarri zuten abian.

Hortaz, hildako balea kopuruagatik baino ezarri zuten negozio kulturagatik dira erantzule euskal baleazaleak. Beste batzuek jarriko zituzten baleak desagertzeko arrisku larrian, baina euskaldunek eman zizkieten horretarako tresnak. ●

LUDOVIC SLIMAK

Gezirik zaharrenak?

Frantziako Mandrin kobazuloak aztarnategi neandertal garrantzitsua gordezten du. Baina berriki *homo sapiens*ek utzitako hainbat gezi aurkitu eta 54.000 urtetan datatu dituzte, inoiz aurkitutako zaharrenak. Horrek esan nahi du, bi espezieek uste baino askoz lehenago egin zutela topo, neandertalek arkuen eta gezi

teknologiarekin ezin izan zutela lehiatu eta, besteak beste, horrek jarri zituela desagertzeko bidean. Kontua da hainbat adituk zalantzan jarri dutela datazioa zuzena ote den eta suharrizko piezak geziak edo lantzak ote diren. Beraz, froga gehiago eta azterketa zehatzagoak beharko dira hipotesia baieztatzeko. ●